

Jarmila VOJTOVÁ
Masarykova univerzita

DOI: 10.14746/bo.2021.1.13

Vzpomínka na Stanislavu Kloferovou

Dne 13. července 2020 jsme se naposledy rozloučili s PhDr. Stanislavou Kloferovou, CSc., významnou českou lingvistkou, která od nás odešla předčasně ve věku nedožitých šedesáti pěti let 5. července 2020.

S. Kloferová se narodila 3. listopadu 1955 v Přerově a většinu života prožila v Brně. Po maturitě na gymnáziu se rozhodla studovat na brněnské filozofické fakultě. Dvouobor čeština–němčina absolvovala s vyznamenáním v roce 1979. V roce 1982 nastoupila do brněnského dialektologického oddělení Ústavu pro jazyk český ČSAV, kde pracovala 35 let (s výjimkou let 2000–2002, kdy pobývala na lektorátu na Vídeňské univerzitě). V letech 1993–2000 oddělení vedla.

V ÚJČ nejprve prošla vědeckou výchovou – v roce 1991 dosáhla vědecké hodnosti CSc. Ve své disertační práci podala obraz specifického vývoje jazyka na dosud neprobádaném a jazykově komplikovaném území v pohraničních nově dosídlených obcích v tehdejší Severomoravském kraji. Práce díky své materiálové spolehlivosti a metodologické kvalitě získala cenu Českého literárního fondu. Její přepracovaná verze byla vydána pod názvem *Mluva v severomoravském pohraničí* (Brno: Masarykova univerzita, 2000) a v mnohém není dodnes překonána.

S. Kloferová se badatelsky od počátku zaměřila na otázky české dialektologie. Dialektologii si doslova zamilovala, a tak se práce stala její celoživotní zálibou. Významný byl její podíl na všech důležitých projektech dialektologického pracoviště. Podílela se na přípravných pracích k vydání *Českého jazykového atlasu*, zásadního díla české dialektologie. Byla členkou autorského kolektivu všech jeho šesti svazků (Praha: Academia, 1. díl 1992, 2. díl 1997, 3. díl 1999, 4. díl 2002, 5. díl 2005, Dodatky 2011; online: <https://cja.ujc.cas.cz/e-cja>), autorsky zpracovala celkem 100 mapových statí. Mimořádně přínosná a vysoce hodnocená je souborná kapitola *Svazky izoglos v nářečích* (s 15 mapovými listy) v 5. dílu, jíž dr. Kloferová přispěla k hlubšímu pochopení a interpretaci územní diferenciaci nářečí českého jazyka. Na základě materiálu představeného na 1500 mapách celého díla zde podala syntetizující jazykovězeměpisný pohled na areálové členění našich dialektů. Mapy izoglosových svazků přinesly nový, detailnější pohled na dialekty; mj. zde ukázala souvislost průběhu svazků izoglos s dějinami nositelů jazyka i některé příčiny vzniku jazykových hranic. Vedle svazků izoglos, které potvrzují dělení na tradiční nářeční makroareály, materiál představený na svodných mapách odkryl další zřetelné, doposud neznámé

hranice. Reprezentace svazků izoglos v takovém rozsahu, v jakém ho podala v této studii S. Kloferová, nemá v nářečních atlasech slovanských národů obdoby.

Zásadní byl její podíl na koncepci a posléze i na zpracovávání a publikování hesel elektronicky realizovaného *Slovníku nářečí českého jazyka* (dostupné z: <http://snjc.ujc.cas.cz>). Projekt vedla, o koncepci slovníku i postupu prací na něm informovala odbornou veřejnost průběžně, jmenujme např. studie *Současná česká dialektologie: po Českém jazykovém atlasu Slovník nářečí českého jazyka* („Slavia” 82, 2013, 1–2, 169–174) nebo *Ke koncepci celonárodního nářečního slovníku* (In: S. Myznikov (ed.), *Slavjanskaja dialektnaja leksikografija 2*, Sankt-Peterburg: Nestor-Istorija, 2016, s. 100–116).

Zapojila se rovněž do projektů Ústavu českého jazyka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, které vyústily ve vydání významných publikací *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky* (J. Pleskalová, P. Karlík, R. Večerka, M. Krěmová (eds.), Praha: Academia, 2007; kapitola *Dialektologie* s. 336–376), *Encyklopedický slovník češtiny* (P. Karlík, M. Nekula, J. Pleskalová (eds.), Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002) a jeho přepracovanou verzi *Nový encyklopedický slovník češtiny* (P. Karlík, M. Nekula, J. Pleskalová (eds.), Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016 – autorka a spoluautorka 16 dialektologicky orientovaných hesel; online: <http://www.czechency.org>).

Poznání českého jazyka věnovala dr. Kloferová nemalou pozornost i mimo oblast dialektologie. Zajímaly ji zejména nářeční jazykové kontakty česko-německé, problematika běžné mluvy i tematika onomastická. Studium jazykových kontaktů přes hranice nářečí se věnovala průběžně od 90. let 20. stol. a úspěšně v něm zúročila i své znalosti germanistické, např. v článku *K německým výpůjčkám v nářečích* („Slovo a slovesnost” 55, 1994, č. 3, s. 202–207) a v mnoha dalších. Mezioborový pohled a studium jazykových kontaktů uplatnila od roku 2005 rovněž při práci na *Slovníku pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku*, jehož hesla v elektronické podobě jsou od roku 2014 postupně zveřejňována na webových stránkách Ústavu pro jazyk český AV ČR (viz: <http://spjms.ujc.cas.cz>).

Účastnila se též mezinárodních projektů Česko-rakouské jazykové kontakty a Mluva vídeňských Čechů. Výsledky posledně zmíněného projektu byly publikovány v monografii *U nás ve Vídni. Vídeňští Češi vzpomínají* (Brno: Masarykova univerzita, 1999; spolu s J. Balharem a J. Vojtovou); dr. Kloferová zde sledovala zejména mluvu nejmladší generace české menšiny ve Vídni, srov. též její články *Jak dnes mluví mladí vídeňští Češi I a II* („Naše řeč” 81, 1998, s. 61–72, 169–178).

Poznatky a zkušenosti z odborné práce na kolektivních dílech ji inspirovaly k mnoha příspěvkům, v nichž rozkrývala další pozoruhodné jazykové souvislosti, připomeňme např. studii *Nad svazky izoglos v Českém jazykovém atlasu* („Naše řeč” 86, 2005, č. 1, s. 5–18), dále stať o původu a významu jedné přezdívky *Vy neznaťe Cajzla?*

(„Naše řeč” 89, 2006, s. 191–197) či článek o přenesených pojmenováních v nářečí *Není svatba jako svatba* („Linguistica Brunensia” 66, 2018, s. 41–48).

Studie o současné české dialektologii a areálové lingvistice publikovala také v zahraničí: v Rakousku, Německu, Polsku, Slovinsku, Bělorusku, USA, Velké Británii ad. Zmíňme především kapitolu *Mapping the Slavic languages* v publikaci *International Handbook of linguistic Variation* (A. Lameli, R. Kehrein, S. Rabanus (eds.), Berlin–New York: de Gruyter, 2010), v níž popsala inovativní využití jazykovězněměpisné metody v atlasech slovanských jazyků, nebo heslo o češtině (s pracovním názvem *Czech*) v *The Oxford Guide to the Slavonic Languages* (N. Bermel, J. Fellerer (eds.), Oxford University Press, v tisku), jež zpracovala spolu s M. Krěmovou a jehož vydání se již bohužel nedočkala.

Vedle odborných statí psala se zaujetím články popularizační, které poutaly pozornost veřejnosti často už jen názvem (*Slepá bábo, kam tě vedu; Kostka, kostkový olej a kostkové boty*) a lehkostí, s níž byly formulovány. Sem se řadí její příspěvky v kolektivní publikaci *Čeština nově od A do Ž* (M. Pravdová, Praha: Academia, 2016) a dále kniha *Život ve slovech, slova v životě. Procházka labyrintem českých nářečí* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2018; jejíž editorkou byla spolu s M. Šipkovou), v níž se S. Kloferová podílela na úvodní stati, která zdařile uvádí čtenáře do problematiky nářečí a motivuje ho, aby v četbě pokračoval, a dále připravila 11 kapitol věnovaných nejen životu nářečních slov či frazémů, ale i tradičnímu způsobu života našich předků, s nimiž jsou nářeční výrazy spojeny.

Bohatá bibliografie dr. Kloferové čítá bezmála 250 položek, jejichž témata ilustrují široké spektrum odborných zájmů autorky, které nelze v tomto příspěvku obsáhnout (úplnou bibliografii sestavila Stanislava Spinková a lze ji nalézt na stránkách časopisu „Linguistica Brunensia” 68, 2020, č. 2, s. 93–103).

Paralelně s vědeckým bádáním se S. Kloferová věnovala pedagogické činnosti na brněnské filozofické fakultě. Od roku 1983 zde vedla jazykové kurzy na Letní škole slovanských studií. Na Ústavu českého jazyka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity externě vyučovala od roku 1990. Vedla nejdříve semináře věnující se současné české morfologii a tvoření slov, od roku 2003 pak vyučovala výlučně dialektologii. Učila s nadšením a její semináře vzbuzovaly u studentů velký zájem. Ohlasy na její zasvěcenou a poutavou výuku potvrzují, že pouze skutečný odborník umí předat své poznatky mladé generaci a nadchnout ji pro svůj obor. Tento přirozený talent dr. Kloferová měla a vychovala tak řadu zájemců o dialektologii a o češtinu obecně, z nichž mnozí se češtinou dále odborně zabývají (mezi jinými i svou dceru, která dnes působí také v dialektologickém oddělení). Vedla mnoho diplomových prací, podílela se rovněž na doktorském vzdělávání, byla členkou oborové rady pro český jazyk.

Na závěr nechme promluvit studenty, kteří u dr. Kloferové absolvovali dialektologické školení a kteří vždy o paní doktorce mluvili s nevšední sympatií a uznáním. Jejich slova by si jistě přál číst každý pedagog:

Poutavost a nadšení, s nimiž dokáže paní doktorka hovořit o dialektech, jsou úchvatné... Na paní doktorce je vidět, že je na daný obor opravdu odbornice. Velmi se mi líbil její výklad, který pronášela s velkým zájmem a ze kterého vyzařovala velká láska k dialektologii... Vášnivý a poutavý výklad... Doktorka Kloferová je vynikající přednášející, který látku umí podat zajímavou a zábavnou formou...

Velká dáma české dialektologie – jak ji výstižně nazval Stefan M. Newerkla ve své vzpomínce – odešla od pracovního stolu plného nápadů a tvůrčích plánů. Je nesmírná škoda, že se její „dobrodružství dialektologie“¹ uzavřelo tak brzy a tak nešťastně. Na Stanislavu Kloferovou budou vzpomínat její kolegové i početní žáci nejen jako na významnou lingvistku, odbornici na česká nářečí a výbornou vysokoškolskou učitelku, ale především jako na výjimečného člověka. Kdo měl štěstí s ní spolupracovat, ví, že byla moudrá a mimořádně laskavá, a nikdy na ni nezapomene.